

ڈاکٹر سلیم اختر*

«اقبال شناسی کی بین الاقوامی روایت»

کتابیات

(غیر ملکی زبانوں میں کلام اقبال کے تراجم ، علامہ اقبال
کی شخصیت اور فکر و فن پر کتب/مقالات/تقاریر)

اثلی

کتب :

جیفرے آرٹھر : (JEFFERY, ARTHUR)

“Modernismo Musulmano Dell Indiano Sir Mohammad Iqbal.”

روم ، ۱۹۳۳ء -

سیلرلو ، وتو : (SALIERNO, VITO)

“Due Poesie Di Iqbal”, 1964

تراجم :

بوزانی ، الیساندرو : (BAUSANI, ALESSANDRO)

“Gulshan-i-Raz-i-Gadid” (گلشن راز جدید) ، ۱۹۵۹ء -

“Il Poema Celeste” Istituto Italiano per IL Medio ed Estremo

Oriente (جاوید نامہ) روم ، ۱۹۵۲ء ، ص ۱۶۳ ، طبع دوم ، روم ، ۱۹۶۵ء ،

ص ۳۲۶ . (طبع دوم میں پیام مشرق ، ضرب کلیم ، ارمغان حجاز ، بانگ درا ،

زبور عجم کی منتخب منظومات کے تراجم بھی شامل ہیں) -

“Poesie Di Muhammad Iqbal” (منتخب نظمیں) گوانڈہ ، ۱۹۵۶ء ،

ص ۱۰۷ -

* شعبہ اردو ، گورنمنٹ کالج ، لاہور -

مقالات :

“The Medieval Religiosity of Dante and : البساندرو :
Modern Religion of Iqbal”

مشمولہ : “Iqbal Centenary Papers” دانش گاہ پنجاب لاہور ، ۱۹۷۷ء
(اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

“Satana Nel Opera Filoso Fico poetica Di Muhammad Iqbal”
(1873-1938)

مشمولہ : Rivista Degli Studi Orientali : جلد ۳ ، شماره ۱۰۲ ،
- ۱۹۵۵ء

“Dante and Iqbal”

مشمولہ : (i) ایسٹ اینڈ ویسٹ ، روم ، شماره ۵۲ ، ۱۹۵۱ء -
(ii) پاکستان کواٹرنلی ، کراچی ، جلد ۱ ، شماره ۶ ، ۱۹۵۱ء -
(iii) Pakistan Miscellany ، پاکستان پبلی کیشنز ، کراچی ،
- ۱۹۵۲ء

“Iqbal : Iqbal’s Philosophy of Religion and the West”

مشمولہ : پاکستان کواٹرنلی ، کراچی ، جلد ۲ ، شماره ۳ ، ۱۹۵۲ء -

“Muhammad Iqbal’s Message”

مشمولہ : ایسٹ اینڈ ویسٹ ، روم ، شماره ۱ ، ۱۹۵۰ء -

“The concept of time in the Religious Philosophy of Iqbal”

مشمولہ : Die welt des Islam ، شماره ۳ ، ۱۹۵۴ء -

لوچی ، پروفیسر جی : (TUCCI, PROF. G)

”خطبہ“ مشمولہ : پاکستان ریویو ، کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء -

ریاض الحسن :

“Il poeta musulmano Indiano Mohammad Iqbal” (1873-1938)

مشمولہ : Oriente Moderno ، شماره ۲ ، ۱۹۴۰ء -

طفرل جی : (TAFFAREL, G)

“Notzie Biographic Su Muhammad Iqbal”

مشمولہ : Oriente Moderno ، شماره ۱۸ ، ۱۹۳۸ء -

نالینو، ایم : (NALLINO, M)

“Recente Eco Indo-Persiano Della Divina Commedia: Muhammad Iqbal”

مشمولہ : Oriente Moderno ، روم ، شماره ۱۲ ، ۱۹۳۲ء -

افغانستان

مقالات :

احمد علی خان درانی ، شاہزادہ :

”علامہ اقبال (احوال زندگی)“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، جون ۱۹۳۲ء -

ادارہ : ”افغانستان از نظر فضلاء ہند“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، دسمبر ۱۹۳۳ء (علامہ اقبال ، سر راس مسعود

اور سید سلیمان ندوی کی ان اردو تقاریر کے فارسی تراجم جو انجمن ادبی کابل کے سپاس نامے کے جواب میں کی گئی تھیں)

ادارہ : ”علامہ اقبال کی پہلی برسی“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، اپریل ۱۹۳۹ء -

ادارہ : ”رود معارف ہند“

مشمولہ : ”کابل“ کابل اکتوبر ۱۹۳۳ء (اقبال اور ان کے رفقاء سفر کے دورہ افغانستان کا خیر مقدم)

خادم ، قیام الدین : ”خودی در نظر علامہ اقبال“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، ستمبر - اکتوبر ۱۹۳۹ء (ڈاکٹر سید عابد حسین کے اردو مقالے کا ترجمہ)

گویا ، سرور خان : ”ڈاکٹر اقبال (معرفی شعر فارسی)“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، مارچ ۱۹۳۱ء

”تقریظ و نقد مثنوی“ مسافر اقبال“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، دسمبر ۱۹۳۴ء

”وفات ڈاکٹر اقبال : شاعر ، متفکر و فیلسوف“

مشمولہ : ”کابل“ کابل ، مئی ۱۹۳۸ء (اس مضمون کے شریک مصنف :

شاہزادہ احمد علی خان درانی)

محمدی ، پروفیسر غلام حسین : ”یاد بود اقبال“
مشمولہ : ”ادب“ کابل ، جون جولائی ۱۹۶۵ء

”فلسفہ اقبال“ مشمولہ : ”ادب“ کابل، اپریل تا جولائی ۱۹۶۷ء

”تقریر“ مشمولہ : اقبال ریویو ، کراچی - اپریل ۱۹۶۷ء

امریکہ

کتاب :

مے ، ڈاکٹر لینی ایس : (MAY, DR. LINI S.)
”Iqbal: His Life and Times“ لاہور، شیخ محمد اشرف، ۱۹۷۳ء، ص ۳۴۷

تقاریر / مقالات :

آئرن ہاور ، ڈوائٹ ڈی :

”تقریر“ : مطبوعہ : ”Panorama“ کراچی ، مئی ۱۹۵۹ء (اسلاک سنٹر
واشنگٹن کے اجتماع میں امریکی صدر آئرن ہاور کی تقریر کی رپورٹ اس سرخی
کے ساتھ : ”President Eisenhower Lauds Contribution of Poet :
Iqbal“

ایلسن ، ڈاکٹر ایڈورڈ ایل آر : (ELISON, DR. EDWARD L.R.)

”تقریر“ مشمولہ : اقبال ریویو کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

بیجلفیلڈ ، ڈبلیو اے : (BIJLAFELD, W.A.)

تبصرہ : Das Buch Der Kwigkeit (ڈاکٹر شمل کے جاوید نامہ کے منظوم
ترجمہ پر تبصرہ مطبوعہ ”دی مسلم ورلڈ“ ہارٹ فورڈ ، کنیکٹ ، جلد ۱ ،
شمارہ ۲۰ ، اپریل ۱۹۶۰ء)

جوڈ ، والٹر ایچ : (JUDD, WALTER H)

”تقریر“ مشمولہ : اقبال ریویو ، کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

جوڈن ، ڈاکٹر ولیم : (JORDAN, DR. WILLIAM)

”Poetry of Iqbal“

مشمولہ : Panorama کراچی ، جون ۱۹۶۱ء (اسلاک سنٹر واشنگٹن میں

منعقدہ یوم اقبال ، ۱۹۶۱ء کی تقریب میں کی گئی تقریر)

ڈوگلس ، ولیم او : (DOUGLAS, WILLIAM O)

”تقریر“ مشمولہ : اقبال ریویو ، اپریل ۱۹۶۷ء

مے ، لینی ایس : (MAY, LINI S) :
"Iqbal"

مشمولہ : "اقبال" لاہور جلد م ، شماره ۳

میٹکاف ، ہاربرا ڈی : (METCALF, BARBRA D) :
"Reflections on Iqbal's Mosque"

مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers (Vol. II)) دانش گاہ پنجاب لاہور
۱۹۷۷ء (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)
مینشرڈٹ ، کلیفرڈ : (MANSHARDT, CLIFORD)

"Iqbal and Dewey"

مشمولہ : سول اینڈ ملٹری نرٹ لاہور ، ۲۰ - اپریل ۱۹۶۱ء

میکارٹھی ، ایڈورڈ : (MC CARTHY, EDWARD) :
"Iqbal as a Poet and Philosopher"

مشمولہ : "اقبال" لاہور جلد ۲ شماره ۳ ، اکتوبر ۱۹۶۱ء

نارتھروپ ، پروفیسر ایس سی :

"Iqbal through U.S. eyes"

مشمولہ : "ڈان" کراچی ۲ - مئی ۱۹۵۳ء

انڈونیشیا

کتاب :

رنگ کوتی ، ٹراڈ : (RANGKUTI, TRAD)

"Des Poemes Mystiques D'Iqbal" جکارتہ ، ۱۹۵۲ء

سولف ؟ "Dr. Mohammad Iqbal" ، جکارتہ ،

Dicetak Dan Diterbitkan Oleh : P.T. Inaltu. 1977. P. 30

تراجم :

رنگ کوتی ، لکسا ایچ بہرم : (RANGKUTI, LAKSMA H. BAHNUM)

"Asrar-I-Khudi-Rahasia-Rahasia Pribadi" (اسرار خودی) جکارتہ ،

۱۹۷۷ء ، ص ۱۹۲

تقاریر :

جان ، ڈاکٹر بہادر ڈی : (JOHAN, DR. BAHADER D)

"تقریر" مشمولہ اقبال ریویو ، کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

ناصر ، محمد : (NATSIR, MOHAMMAD)

"تقریر" مشمولہ اقبال ریویو ، کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

ایران

کتاب :

- اکرم، ڈاکٹر سید محمد : ”اقبال در راه مولوی - شرح حال و آثار و سبک اشعار و افکار اقبال“ لاہور ، انجمن دوستی ایران و پاکستان ، ۱۹۷۰ء ، ص ۲۷۹
- اورنگ ، بہاء الدین (مرتب) : ”بیاد نامہ اقبال“ ، لاہور ، خانہ فرہنگ ایران ، ۱۹۷۸ء ، ص ۴۴۸ (۱۳ ایرانی اور ۲۳ پاکستانی اقبال شناسوں کے فارسی اردو اور انگریزی مقالات ، ۱۳ ایرانی شعراء کا علامہ کو منظوم خراج عقیدت بھی شامل ہے - مقدمہ : استاد محمد محیط طباطبائی)
- بہر جندی ، ڈاکٹر احمد احمدی : ”دانای راز ، شامل زندگی ، اندیشہ و شعر اقبال لاہوری“ مشہد ، چاپخانہ زوار ، ۱۹۷۰ء ، ص ۲۳۹
- حجازی ، فخرالدین : ”سرود اقبال“ ، تھران ، انتشارات بعثت خیابان لالہ زار نو - ۱۹۷۱ء ، ص ۲۴۰
- ”مجلہ دانش“ : اقبال نامہ - بیاد محمد اقبال - تھران ، سنہ ؟ ص ۸۴
- رضا ، فضل اللہ : ”محمد اقبال“ انجمن روابط فرہنگی ایران و پاکستان ، تھران ، ۱۹۷۳ء ، ص ۳۹
- سعیدی ، سید غلام رضا : ”اقبال شناسی ، هنر و اندیشہ محمد اقبال“ - تھران شرکت لبنی ، حاج محمد حسین اقبال و شرکاء ، ۱۹۵۹ء ، ص ۱۹۲
- طبع دوم : ۱۹۷۲ء ، ص ۲۰۲
-
- ”اندیشہ های اسلامی اقبال“ قم ، طبع اسلامی ، ۱۹۶۸ء
- عرفانی ، ڈاکٹر عبدالحمید : ”اقبال و ایران“ - تھران ، مطبوعات سفارت کبرای پاکستان ، ۱۹۵۹ء ، ص ۱۶
-
- ”رومی عصر ، شرح احوال و آثار علامہ محمد اقبال“ تھران - ۱۹۵۳ء ، ص ۹۷
-
- ”علامہ محمد اقبال شاعر ملی پاکستان“ تھران ، ادارہ مطبوعات سفارت کبرای پاکستان ، ۱۹۵۵ء ، ص ۱۷
-
- ”محمد اقبال و شعر فارسی و اردوی وی“ - تھران ، ادارہ مطبوعات سفارت کبرای پاکستان ، ۱۹۶۰ء ، ص ۲۴
- علی شریعتی ، ڈاکٹر : ”ما و اقبال“ تھران ، حسینہ ارشاد ، سنہ ؟ ، ص ۳۷۳
- محمد علی (داعی الاسلام) سید : ”اقبال و شعر فارسی“ حیدرآباد دکن ، اعظم اسٹیم پریس - ۱۹۲۸ء ، ص ۴۶

مقتدری ، سید محمد تقی : ”اقبال متفکر و شاعر اسلام“ ، تهران ، چاپ خانہ دوستی ، ۱۹۶۷ ، ص ۹۷

”فکر اقبال“ ، کراچی ، فیروز سنز ، سنہ ؟ ، ص ۹۱
مینوی ، مجتبیٰ : ”اقبال لاهوری - شاعر پارسی گوی پاکستان“ ، تهران ، ۱۹۳۸ ، ص ۷۵

طبع دوم : ۱۹۷۳
(اردو ترجمہ : صوفی غلام مصطفیٰ تبسم)
؟ (سرتب) ”کنگرہ بزرگداشت شاعر و متفکر پاکستان“ - تهران ، حسینئہ ارشاد ، ۱۹۷۳ ، ص ۱۶۰

”اقبال نمبر“ ، تهران ، نومبر دسمبر ۱۹۵۱ (۹۰ صفحات پر مشتمل اس اقبال نمبر میں کئی اہل قلم نے حصہ لیا ہے)

تراجم :

آریان پور ، دکتر امیر حسن : ”سیر فلسفہ در ایران“ ، تهران ، ۱۹۶۸ ، ص ۳۰۲

(ترجمہ : ”فلسفہ عجم“)

آرام ، احمد : ”احیای فکر دین در اسلام“ ، تهران ، ۱۹۶۷ ، ص ۲۳۵

(ترجمہ : ”تشکیل جدید الہیات اسلامیہ“)

الاعظمی ، محمد حسن ، انصاری علی شعلان اور سید محمد علی صغیر : ”سرود اسلامی اقبال“ - تهران ، حسینئہ ارشاد ، ۱۹۶۸ ، ص ۶۵ (عربی فارسی اور اردو میں منتخب کلام)

ہاہدی ، پروفیسور وزیر الحسن : ”آثار اقبال ، راجع بہ شعر و ادب و ہنرهای زیبا“

مشمولہ : ”ہلال“ ، کراچی ، جلد ۹ ، شمارہ ۱

(یہ علامہ اقبال کے ان دو مضامین کے فارسی تراجم ہیں) :

(۱) مطبوعہ : ”نیو ایر“ ، ۱۹۱۶

(۲) پیش لفظ مرقع چغتائی ، ۱۹۲۸

عرفانی ، ڈاکٹر خواجہ عبدالحمید : ”ضرب کلم“ - کراچی ، اقبال اکیڈمی ، ۱۹۵۷ ، ص ۱۶۰ (فارسی ترجمہ)

کوکب تبریزی ، آقای محمود الحسن : ”روسی و اقبال“

مشمولہ : ”ہلال“ ، کراچی ، جلد ۴ ، شمارہ ۲ ، مارچ ۱۹۵۸ (بال جبریل کی

نظم ”روسی و اقبال“ کا فارسی ترجمہ)
محمد علی صغیر، سید : الاعظمی، محمد حسن دیکھیے (عربی تراجم)

مقالات :

ارفع، سر لشکر تیمسار : ”اقبال، شاعر ایران و پاکستان“
مشمولہ : ہلال کراچی، جلد ۱۰، شماره ۱۰، ۱۹۶۲ء (تیمسار سر لشکر
ارفع سفیر کبیر دولت ایران کی وہ تقریر جو ۲۶ - اپریل ۱۹۶۲ء کو ملتان کے
یوم اقبال میں کی گئی)

احسن، داکٹر عبدالشکور : ”ہنر از نظر اقبال“
مشمولہ : ”ہنر و مردم“، تہران، شماره ۲-۱۹۷۷ء
اردلان، ڈاکٹر علی قلی : ”تقریر“ مشمولہ ”اقبال ریویو“ کراچی، اپریل
۱۹۶۷ء

اکرام، داکٹر سید محمد اکرم ”فلسفہ سخت کوشی اقبال“ مشمولہ : مجلہ
دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی دانش گاہ تہران، تہران، بہار ۱۹۶۸ء

”مثنوی اسرار خودی اقبال“ مشمولہ : ”ہنر و مردم“، تہران جون، جولائی
۱۹۶۷ء

”کوشش اقبال برای احیای ملی“ مشمولہ : ”ہنر و مردم“ - تہران - شماره ۲،
۱۹۷۷ء

اللہ دتا چوہدری، داکٹر : ”گلبانگ پھلوی، برخی از واژه‌های فارسی ناب
در شعر علامہ اقبال لاہوری“

مشمولہ : ہنر و مردم تہران شماره ۲، ۱۹۷۷ء
ایوب، آقای محمد : ”اقبال و سعید نفیسی“ مشمولہ : ”ہلال“ کراچی، جلد
۳، شماره ۱، مئی ۱۹۵۶ء

بہار، ملک الشعراء محمد تقی : ”یاد علامہ اقبال“ مشمولہ ”جہان نو“ تہران،
جولائی ۱۹۵۰ء

بیگی، داکٹر اسمعیل : ”مجلس اقبال در مشهد مقدس“
مشمولہ : ”ہلال“ کراچی، جلد ۱۱، شماره ۱، ۱۹۶۳ء

حامد، داکٹر حامد خان : ”اقبال و سبکهای شعر فارسی“
مشمولہ : ”ہنر و مردم“، تہران، شماره ۲، ۱۹۷۷ء (یہ مقالہ ”ہلال“ کراچی

جلد ۱۹، شماره ۳، ۱۹۷۱ء میں بھی طبع ہو چکا ہے)

حسن ، ممتاز : ”اقبال لاهوری“ مضمولہ : یغما ، تہران ، جلد ۱۱ ، شماره ۵
خطیبی ، دکتور حسین : ”احوال و آثار و افکار اقبال“
مضمولہ : مجلہ دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی - دانش گاہ تہران ، تہران ،
اکتوبر ۱۹۵۳ء
”اقبال و سبک ہندی“ مضمولہ : یغما ، تہران ، مئی ۱۹۵۵ء

”تقریر“ زیر عنوان ”روز اقبال در ایران“ ، تہران - مضمولہ ، ہلال کراچی ،
جلد ۴ ، شماره ۲ ، مارچ ۱۹۵۸ء

”سبک شعر اقبال“

مضمولہ ہنر و مردم ، تہران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء
داؤدی ، آقای محسن : ”خطبہ“ مضمولہ : اقبال ریویو ، کراچی - اپریل
۱۹۶۷ء

دشتی ، آقای علی : ”خطابہ : در مجاس یاد بود اقبال“
مضمولہ : ہلال کراچی ، جلد ۱۱ ، شماره ۲ ، اکتوبر ۱۹۶۳ء (بیروت میں
منعقدہ یوم اقبال ۱۹۶۳ء میں سفیر کبیر ایران کی عربی تقریر کا فارسی ترجمہ)
رستگار ، گیتی فلاح : ”اقبال و شعر فارسی“ - مجلہ دانشکدہ ادبیات و علوم
انسانی ، دانشگاہ فردوسی ، مشهد - شماره ۳ ، جلد ۱۳ ، ۱۹۷۷ء
رکنی ، محمد مهدی : ”اقبال و عرفان“ مجلہ دانشکدہ ادبیات و علوم انسانی -
دانشگاہ فردوسی ، مشهد ، شماره ۳ ، جلد ۱۳ ، ۱۹۷۷ء

رجائی بخارائی ، دکتور احمد علی : ”تحلیلی از جاوید نامہ اقبال“ مضمولہ : مجلہ
دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی ، دانش گاہ مشهد ، مشهد ، بہار ۱۹۶۵ء
(دانش گاہ مشهد اب دانش گاہ فردوسی ہے)

”ہنر شاعری اقبال“ مضمولہ : مجلہ دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی ، دانش گاہ
مشهد ، مشهد ، بہار ۱۹۶۶ء

”توضیح بیت اقبال“ : فطرت آشفت کد از خاک جہان مجبور - خودگری ، خود
شکنی ، خود نگری پیدا شد ،
مضمولہ : مجلہ دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی ، دانش گاہ مشهد ، مشهد ،
خزان ۱۹۶۷ء

”نظری بر مثنوی پس چه باید کرد“
مشمولہ : نامہ آستان قدس ، مشہد ، جنوری ۱۹۶۶ء

”کیفیت تولد نظریہ خودی در درون اقبال و ریشہ ہا و اجزای آن“
مشمولہ : یغما ، تہران ، مئی ۱۹۵۵ (یہ مقالہ ہلال کراچی جلد ۱۰ ، شمارہ ۲
اکتوبر ۱۹۶۲ء میں بھی طبع ہوا ہے)

”روز اقبال در لاہور“
مشمولہ : یغما ، تہران جلد ۳ شمارہ ۳
ریاضی ، دکتہ محمد : ”نظری بر جاوید نامہ اقبال“
مشمولہ : مجلہ دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی ، دانشگاہ مشہد ، خزان ۱۹۷۲ء
(چوہدری محمد حسین کے اردو مقالے کا فارسی ترجمہ)

”مبانی اساسی فلسفہ خودی ، علامہ اقبال“
مشمولہ : معارف اسلامی ، تہران ، جولائی ۱۹۷۴ء

”مناقب بدیع اہل بیت رسول در اشعار علامہ اقبال“ - مشمولہ : معارف اسلامی ،
تہران ، تہران ، بہار ۱۹۷۶ء

”اقبال و شاہ ہمدان سید علی ہمدانی“ (قسط اول)
مشمولہ : وحید ، تہران ، سنہ ؟ ، قسط دوم ، ایضاً

”تضمینات بکر اقبال از شعرای ایران“
مشمولہ : وحید ، تہران ستمبر ۱۹۷۴ء

”سہم ایران در ہنر و اندیشہ اقبال لاہوری“ ، مشمولہ : ہفت ہنر ، تہران ،
جنوری ۱۹۷۴ء

”اقبال شناسی در ایران“ مشمولہ : ہلال کراچی ، جلد ۱۷ ، شمارہ ۲ ، مئی ۱۹۶۹ء

”تأثیر مولوی در آثار اقبال“
مشمولہ : ہنر و مردم ، تہران ، شمارہ ۲ ، ۱۹۷۷ء
مسط حسن رضوی ، دکتہ سید : ”اقبال ۱۸۷۷ء-۱۹۳۸ء“
مشمولہ : ”ہنر و مردم“ تہران شمارہ ۲ ، ۱۹۷۷ء

سرور ، دکتور غلام : ”روز اقبال“ مشمولہ : ہلال کراچی ، جلد ۴ ، شماره ۱ ،
مئی ۱۹۵۶ء

”روز اقبال در تهران“

مشمولہ : ہلال ، کراچی ، جلد ۵ ، شماره ۲ ، ۱۹۵۷ء

”فلسفہ خودی اقبال“

مشمولہ : ہلال کراچی ، جلد ۲ ، شماره ۱ ، مئی ۱۹۵۳ء
سعیدی ، سید غلام رضا : ”ہدفہای تعلیم و تربیت مکتب فکری اسلام از
نظر علامہ محمد اقبال (قسط اول)

مشمولہ : ”آموزش و پرورش“ تهران ، اگست ۱۹۶۶ء

قسط دوم : ایضاً - ستمبر ۱۹۶۶ء

قسط سوم : ایضاً - اکتوبر نومبر ۱۹۶۶ء

(پروفیسر خورشید احمد کے انگریزی مقالے کا فارسی ترجمہ)

”اقبال ، معارف پاکستان“

مشمولہ : ہنر و مردم ، تهران شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء

شاہد ، چوہدری : ”اقبال مولوی شناس“

مشمولہ : ہنر و مردم ، تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء

شریف چوہدری ، محمد : ”ایران شناسی اقبال“

مشمولہ : ہنر و مردم - تهران شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء

شگفتہ ، دکتور صغری بانو : ”اقبال و ثنائی حضرت رسول اکرمؐ“

مشمولہ : ہنر و مردم تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء

طویبا ، صادق : ”سر محمد اقبال شاعر فیلسوف“ مشمولہ : ”آموزش و پرورش“

تهران ، مارچ ۱۹۵۳ء (فرانسیسی سے ترجمہ)

ظہور ، حافظ محمد ظہور الحق : ”جشن یاد بود شادروان دکتور اقبال در تهران“

مشمولہ : ہنر و مردم ، تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء

عبدالحمید عرفانی ، دکتور خواجہ : ”احوال زندگی علامہ اقبال“

مشمولہ : دانش ، تهران ، فروری ۱۹۵۰ء

”روسی عصر (اثرات روسی بر اقبال)“

مشمولہ : دانش ، تهران جنوری ۱۹۵۱ء

هفته اقبال در تهران "مشموله: هلال کراچی، جلد ۶، شماره ۲، ستمبر ۱۹۵۸ء

"روز اقبال در تهران" مشموله هلال کراچی، جلد ۶ شماره ۲، ۱۹۵۸ء
عبدالحکیم، دکتر خلیفه: "علامه محمد اقبال"

مشموله: هلال کراچی، جلد ۷، شماره ۱، ۱۹۵۹ء
علی خان، سخاوت: "اقبال شاعر و پیغام او"

مشموله: روزگار نو، تهران، مئی ۱۹۵۱ء

غلام حسین صدیقی، دکتر: "اقبال شاعر حیات"

مشموله: مجله دانش کده ادبیات و علوم انسانی، دانش گاه مشهد، مشهد، بهار،

۱۹۶۶ء

فرزانه پور، رشید: "علامه اقبال مایه فخر عالم مشرق"

مشموله: هنر و مردم، تهران، شماره ۲، ۱۹۷۷ء

فیضی، سید فیض الحسن: "اقبال و اتحاد عالم اسلام"

مشموله: هنر و مردم، تهران، شماره ۲، ۱۹۷۷ء

قاسمی، دکتر نصرالله: "اقبال لاهوری" (قسط اول)

مشموله: گوهر، تهران، جولائی ۱۹۷۵ء

قسط دوم ایضاً - اگست ۱۹۷۵ء

کاظمی، آقای حسنین: "اقبال بر آستانه محمد و آل محمد"

مشموله هلال کراچی جلد ۱۰، شماره ۱، ۱۹۶۲ء

"آشنا داند صدای آشنا"

مشموله هلال کراچی جلد ۱۱، شماره ۱، ۱۹۶۳ء

مقتدری، محمد تقی: "روز اقبال در پاکستان"

مشموله: یغا، تهران جلد ۹ شماره ۳

کوثر نیازی: "فکر و فن علامه اقبال"

مشموله: هنر و مردم تهران، شماره ۲، ۱۹۷۷ء

کوثری، علی اکبر: "اساس فلسفه اقبال شاعر پاکستان"

مشموله: هنر و مردم، تهران - نومبر ۱۹۶۵ء

"روز بزرگداشت اقبال در بغداد"

مشموله: یغا - تهران، مئی ۱۹۶۵ء

- محبوب ، محمد جعفر : ”نکتہ ہائی درباره علامہ اقبال و شیوہ شعراء“
 مشمولہ : هنر و مردم ، تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء
- محمد خان ، دکتر مہر نور : ”پیغامبرئی کرد و پیمبر نتوان گفت“
 مشمولہ : هنر و مردم ، تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء
- عمودی بختیاری ، علی قلی : ”اقبال و پیام او“
 مشمولہ : هنر و مردم ، تهران ، اپریل ، ۱۹۷۶ء
- متینی ، جلال : ”اقبال و ایران“ مشمولہ : ”مجلہ دانشکدہ ادبیات و علوم انسانی
 دانش گاہ فردوسی“ مشہد ، شماره ۳ ، جلد ۱۳ ، ۱۹۷۷ء
- مصطفی ، آقای احمد : ”افکار انقلابی علامہ اقبال“
 مشمولہ : ہلال کراچی ، جلد ۱۲ ، شماره ۳ ، دسمبر ۱۹۶۳ء
- مظہری ، علی اصغر : ”خطبہ“ مشمولہ : اقبال ریویو ، کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء
- مقتدری ، آقای دکتر : ”خطابہ ریاست در مراسم روز اقبال“
 مشمولہ : ہلال کراچی ، جلد ۱۱ ، شماره ۱ ، ۱۹۶۳ء (اقبال اکیڈمی کراچی
 کے یوم اقبال میں وزیر مختار ایران کی تقریر)
- منشی کاشانی ، محمود : ”علامہ اقبال (ادای احترام)“
 مشمولہ : عدل ، تهران ۳ ، مئی ۱۹۵۲ء
- محیط طباطبائی ، سید محمد : ”ترجمان حقیقت : شاعر فارسی محمد اقبال“
 مشمولہ : ارمغان تهران ، مئی ۱۹۳۸ء (ایران میں علامہ اقبال پر پہلا مقالہ)
-
- ”آثار اقبال“ مشمولہ : کتابهای ماه ، تهران ، جون ۱۹۵۲ء
-
- ”اقبال را باید شناخت“ مشمولہ : ایضاً دور چہارم شماره ۵-۴
- ”شمارہ ویژه علامہ محمد اقبال“
 مشمولہ : ماہنامہ محیط ، تهران ، مئی ۱۹۴۵ء
- صفا ، دکتر ذبیح اللہ : ”اقبال ، آخرین نقطہ تکامل فکر اسلامی در ادبیات
 فارسی“
- مشمولہ : هنر و مردم ، تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء (اقبال کے فکر و فن کے
 بارے میں گفتگو از : ذبیح اللہ بداعی)
-
- ”نامہ ای کہ برای اقبال فرستادہ نشد“
 مشمولہ : هنر و مردم ، تهران ، شماره ۲ ، ۱۹۷۷ء
- مصفا ، دکتر مظاہر : ”علی بخش (خادم اقبال)“

- مشمولہ: مجلہ دانش کدہ ادبیات و علوم انسانی - دانشگاه تهران، تهران،
بهار و خزان ۱۹۷۵ء
- (تقریر یوم اقبال، تهران، ۹ نومبر ۱۹۷۵ء)
- موقر، مجید: ”کمال اقبال“ (قسط اول)
مشمولہ: مہر، تهران، جون ۱۹۶۳ء
- قسط دوم - ایضاً، جولائی ۱۹۶۳ء
- نبی، ابوالفضل: ”محمد اقبال لاہوری، معارف وحدت اسلام در قرن بیستم“
مشمولہ: مجلہ دانشکدہ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد شماره ۳
جلد ۱۳، ۱۹۷۷ء
- نصر الہی، لیفٹیننٹ جنرل: ”خطبہ“ مشمولہ: اقبال ریویو کراچی، اپریل
۱۹۶۷ء
- نسیم، دکترا - ب: ”مولانا جلال الدین روسی و علامہ اقبال لاہوری“
مشمولہ: هنر و مردم تهران، جون ۱۹۷۵ء
- نصیری، ڈاکٹر علی رضا قوام: ”خطبہ“ مشمولہ: اقبال ریویو، کراچی،
۱۹۶۷ء
- نوائی، دکترا عبدالحسین: ”فلک عطارد و زحل: جاوید نامہ اقبال“
مشمولہ: اقبال نامہ، تهران، نومبر دسمبر ۱۹۵۱ء
- نوشاہی، گوہر ”اقبال و حافظ“ مشمولہ: مجلہ دانشکدہ ادبیات و علوم انسانی
دانش گاہ فردوسی، مشهد، شماره ۳، جلد ۱۳، ۱۹۷۷ء
- ہایونفرخ، رکن الدین: ”نظر علامہ اقبال درباره تصوف و عرفان“
مشمولہ: هنر و مردم، تهران، شماره ۲، ۱۹۷۷ء
- یاسمی؟، رشید: ”عظمت اقبال لاہوری“
مشمولہ: ”آموزش و پرورش“، تهران نومبر ۱۹۵۴ء
- یوسفی، ڈاکٹر غلام حسین: ”شاعر زندگی“
مشمولہ: اقبال ریویو کراچی - اپریل ۱۹۶۷ء (یہ مقالہ اس سے قبل ہلال کراچی
جلد ۴ شماره ۵-۶، ۱۹۶۶ء میں طبع ہوا تھا)
- مولف؟: ”اقبال و سرحد“
مشمولہ: ہلال کراچی، جلد ۵، شماره ۲، ۱۹۵۷ء
- مولف؟: ”حضرت اقبال در افغانستان“
مشمولہ: ”سروش“ کراچی، جلد ۲، شماره ۲ یکم مئی ۱۹۵۸ء

برطانیہ

کتاب :

آربری - اے - جے : "Notes on Iqbal's Asrar-i-Khudi" لاہور ، شیخ
محمد اشرف ، ۱۹۵۲ء ، ص ۴۸ ، طبع دوم ۱۹۶۸ء ، ص ۵۶

تراجم :

آربری - اے - جے "Iqbal's Complaint and Answer" (شکوہ ، جواب شکوہ)
لاہور ، شیخ محمد اشرف ، ۱۹۵۵ء ، ۱۹۶۱ء ، ۱۹۷۱ء ، ۱۹۷۱ء ، ۱۹۷۵ء ، ص ۷۹

"Jawaid Nama" (جاوید نامہ) لندن ، جارج ایلن اینڈ الون کمپنی ، ۱۹۶۶ء
ص ۱۵۰

"Persian Psalms" (زبور عجم) لاہور ، شیخ محمد اشرف ، ۱۹۴۸ء ص ۱۲۷
طبع دوم : ۱۹۶۱ء ، طبع سوم : ۱۹۶۸ء

"The Tulip of Sinai" ("لالہ طور" : پیام مشرق) لندن ، رائل انڈین سوسائٹی
۱۹۴۷ء ص ۳۵

"The Mysteries of Selflessness" (رموز بے خودی) لندن ، جان مرے ،
۱۹۵۲ء ، ص ۲۹

سپوئر ، ڈاکٹر برینرڈ : (SPOONER, DR. BRAINERD)
"My Prayer"

مشمولہ : انڈین ریویو ، جلد ۲۶ ، شماره ۱ ، جنوری ۱۹۲۵ء (بانگ درا کی
نظم "ایک آرزو" کا ترجمہ)

کیرنن ، وی - جے : (KIERNAN, V.J.)

"Poems from Iqbal" بمبئی ، کتب پبلشرز لمیٹڈ ، ۱۹۴۷ء ص ۳۳ ، طبع دوم
لندن ، جان مرے ، ۱۹۵۵ء ص ۱۱۲ (اقبال کی منتخب منظومات کے تراجم)

نیکلسن ، آر - اے : (NICHOLSON, R.A.)

"Secrets of the Self" (اسرار خودی) لندن میکمان ، ۱۹۲۰ء طبع دوم
(نظر ثانی شدہ) لاہور ، شیخ محمد اشرف ، ۱۹۴۰ء ، ص ۱۴۸ ، مابعد اشاعتیں :

۱۹۴۴ء ، ۱۹۵۰ء ، ۱۹۵۵ء ، ۱۹۶۰ء ، ۱۹۶۳ء ، ۱۹۶۶ء ، ۱۹۷۳ء ، ۱۹۷۵ء

مقالات :

"IQBAL COMMEMORATION, 1950" آربری - اے - جے

مشمولہ : ڈان کراچی ، ۱۹۵۰ء

“Iqbal and Milton—Interesting Comparison of Art and Thought”

مشمولہ : سول اینڈ ملٹری گزٹ لاہور ، ۱۶ نومبر ۱۹۵۹ء

تبصرہ : ایس اے واحد کی کتاب : “Iqbal : His Art and Thought”
(مطبوعہ لندن ۱۹۵۹ء)

مشمولہ : اسلامک ریویو ، جلد ۱۹ ، شماره ۳ ، مارچ ، اپریل ۱۹۶۰ء
آورے ، پیٹر (AVERY, PETER)

“Iqbal : A Great Soul of Rare Combination”

مشمولہ : ہفت روزہ ، ”میل“ ڈھاکہ ، ۲۱ اپریل ۱۹۶۱ء

“The Message of Metaphysics”

مشمولہ : سول اینڈ ملٹری گزٹ لاہور ، ۲۱ اپریل ۱۹۶۱ء
براؤن ، ای جی (BROWNE, E.G.)

تبصرہ : “Secrets of the Self” (از : آر - اے - نکلسن)

مشمولہ : “Journal of the Royal Asiatic Society Part I.” جنوری

۱۹۳۱ء

پکٹھل ، محمد (PICKTHALL, MUHAMMAD)

“Sir Muhammad Iqbal's Lectures”

مشمولہ : اسلامک کلچر ، حیدر آباد دکن جلد ۴ ، شماره ۴ ، اکتوبر ۱۹۳۱ء
(علامہ اقبال کی ”تشکیل جدید الہیات اسلامیہ“ پر تبصرہ)

رابنسن ، فرانسس (ROBINSON, FRANSIS)

مقالہ ؟ دی لندن ٹائمز ، لندن ۱۷ مارچ ۱۹۷۸ء

راس ، سر ڈینی سن (ROSS, SIR DENISON)

“Sir Mohammad Iqbal”

مشمولہ : اردو ، اورنگ آباد ، دکن ۱۹۳۸ء (یہ تعزیتی نوٹ ہے)

رونڈٹ ، پائرے (RONDOT, PIERRE)

“The Spirit of Movement in the History of Islam”

مشمولہ : Vision کراچی ، جلد ۱۱ ، شماره ۲ ، مئی ۱۹۶۱ء

ریڈ ، سر ہربرٹ (READ, SIR HERBERT)

مشمولہ : “Readers and Writers” ، The New Age ، ۲۵ اگست ۱۹۲۱ء

(”اسرار خودی“ کا تجزیاتی مطالعہ)

سٹیفنسن ، آئن (STEPHENSEN, IAN)

“Memories of an Evening with Iqbal”

مشمولہ : پاکستان ٹائمز ، لاہور ، ۱۶ ستمبر ۱۹۷۷ء

فارسٹر ، ای ایم (FORESTER, E. M.)

تبصرہ : “Secrets of the Self” مشمولہ : (Athenaeum) ۱۹۳۱ء

“A COMMANDING GENIUS”

مشمولہ : پاکستان ٹائمز ، لاہور ، ۲۱ اپریل ۱۹۵۶ء

“Iqbal”

مشمولہ : پاکستان ریویو لاہور ، جلد ۱ ، شماره ۱ ، ۱۹۵۳ء (فارسٹر کی لندن

میں مطبوعہ کتاب : “Two Cheers for Democracy” (۱۹۵۲ء) کا ایک باب

فرینڈز ، اے (FERNAND(?)Z, A)

“Man’s Divine Quest-Appreciation of the Philosophy of the Ego according to Sir Muhammad Iqbal”

مشمولہ : Annali Laternanasi ، جلد ۳ .

کنڈریوا ، جارج جے (CONDREVA, GEORGE J)

“Iqbal : Philosophical Bridge for East and West”

“Iqbal and the Emergent Islam”

(دونوں مقالات مصنف نے تقسیم کیے)

مارکس ، مارگریٹ (MARCUS, MARGARET)

“Iqbal : The Poet of Islam”

مشمولہ : وائس آف اسلام کراچی ، جلد ۹ ، شماره ؟

نکسین آر - اے

“Iqbal’s Message of the East”

مشمولہ : (۱) Islamica لیپزگ ، ۱۹۲۵ء جلد ۱ - (۲) دی کریسنٹ ،

اسلامیہ کالج میگزین لاہور ، جلد ۲۰ ، شماره ۸۱ ، مارچ اپریل ۱۹۲۶ء

“Summery of the Paper on the Asrar-i-Khudi”

مشمولہ : جرنل آف دی رائل ایشیائیک سوسائٹی (حصہ اول) جنوری ۱۹۲۰ء

ولیمز ، پروفیسر رش بروک (WILLIAMS, PROF. RUSH BROOK)

خطبہ : مشمولہ : اقبال ریویو کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

ہوبن - جے - جے (Houben, J. J.)

“Individual in Democracy and Iqbal’s Conception of Khudi”

مشمولہ : پاکستان کوارٹری ، کراچی جلد ۶ ، شماره ۱ ، ۱۹۵۴ء
ہرے ، آر (Harre, R.)

“Iqbal : A Reformer or Islamic Philosopher”

The Hibbert Journal : مشمولہ

لندن ، جلد ۶ ، شماره ۴ ، جولائی ۱۹۵۸ء
پیرس ، ایم - اے (Harris, M. A.)

“Allama Iqbal’s Concept of Art”

مشمولہ : ایسٹریٹڈ ویکلی آف پاکستان ، کراچی ، جلد ۶ ، شماره ۲۹-۳۰
اپریل ۱۹۵۲ء

بنگلہ دیش

کتاب :

نور احمد ، ابوالضحیٰ : ”علامہ اقبال“ ڈھاکہ ، پاکستان کتاب گھر ، ۱۹۶۰ء
ص ۸۷ ، ”نالہ درد“ اور ”تصویر درد“ کے تراجم از طیب الرحمن -

تراجم :

خان ، ابراہیم اور سعید الرحمن : ”تشکیل جدید الہیات اسلامیہ“ ، ڈھاکہ ،
پاکستان پیپلی کیشنز ، ۱۹۵۷ء -

خان ، کمال الدین : ”فلسفہ عجم“ ڈھاکہ ، مشرق پاکستان اقبال اکیڈمی
۱۹۵۲ء ، ص ۱۶۵ (علامہ اقبال کے بی ایچ ڈی تھیسس ”Development of
Metaphysics in Islam“ کا ترجمہ) -

سلطان ، محمد : ”شکوہ اور جواب شکوہ“ ، رنگ پور ، ۱۹۴۶ء ، ص ۹۶ ،
طبع دوم ، ۱۹۵۹ء طبع سوم ۱۹۶۴ء -
طیب الرحمن : ”نالہ“ یتیم اور تصویر درد کے تراجم ، دیکھیے : نور احمد ،
ابوالضحیٰ -

غلام مصطفیٰ : ”کلام اقبال“ کراچی ، اقبال اکیڈمی سنہ ؟ ص ۹۸ -
ڈھاکہ ، بیگم محفوظ خاتون ، ۱۹۵۹ء ، ص ۶۱ ، (اقبال کی منتخب منظومات کے
منظوم تراجم) -

”شکوہ جواب شکوہ“ ، ڈھاکہ ، ۱۹۶۰ء ، ص ۴۲ -

قریشی ، غلام صمدانی : ”ارمغان حجاز“ ، ڈھاکہ ، اقبال اکادمی پاکستان ،
۱۹۶۲ء ، ص ۲۰۳ -

- محمد شہید اللہ ، ڈاکٹر : ”شکوہ جواب شکوہ“ ، ڈھاکہ ، ۱۹۴۵ء-۱۹۵۴ء ص ۳۸ ، ۱۹۶۴ء ، ص ۹۲ -
- میزان الرحمن : ”شکوہ و جواب شکوہ“ کلکتہ ، کتاب محل ۱۹۴۳ء ، ص ۸۴ ، ۱۹۴۵ء ، ص ۸۴ -
- یوسف ، منیرالدین : ”اقبال کی منتخب منظومات“ ڈھاکہ ، بنگلہ اکیڈمی ، ۱۹۴۷ء ، ص ۹۶ -
- ”اقبال کی بال جبریل“ ڈھاکہ ، اقبال نذر الاسلام سوسائٹی ، ۱۹۶۰ء ، ص ۱۳۶ -
- ”شکوہ جواب شکوہ“ کلکتہ ، کتاب محل ۱۹۴۳ء ، ص ۸۴ ، طبع دوم ، ۱۹۴۵ء -

مقالات :

- امام ، سمن اختر : ”Iqbal on the Nature of Self“ مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers) (Vol. II) ، دانش گاہ پنجاب لاہور ، ۱۹۷۷ء (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا) -
- عبدالحنی ، سید : ”Iqbal : His Message“ مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers) (Vol. II) ، دانش گاہ پنجاب ، لاہور ۱۹۷۷ء ، (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ، ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا) -

بھارت

کتاب :

- کلام اقبال گورمکھی میں : ”بانگ درا“ ، پٹیالہ ، بہاشاوبھاگ پنجاب ، ۱۹۶۱ء ، ص ۳۲۵ -
- ”بال جبریل“ ، ایضاً ، ۱۹۶۳ء ، ص ۱۶۰ -
- ”ضرب کلیم“ ، ایضاً ، ۱۹۶۳ء ، ص ۱۶۳ -

مقالات

- آزاد ، پروفیسر جگن ناتھ : ”Iqbal : His Art and Thought“ مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers) (Vol. I) ، دانش گاہ پنجاب لاہور ، ۱۹۷۷ء ، (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ، ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا) -

ترکی

کتاب :

- الندوی ، ابوالحسن : ”Büyük İslam Şairi Dr. Muhammad İqbal“ ،

- انقرہ ۱۹۵۷ء، ص ۸۲ -
 محمد بشیر، میان : "Rumi Ve Ikbal" ، استنبول ، پریس سفارت خانہ
 پاکستان ، ۱۹۵۲ء ، ص ۷۲ -
 قرہ حان ، ڈاکٹر عبدالقادر : (Karahan, Dr. Abdulkadir)
 "Dr. Mohammad Ikbal Ve Eserlerinden Secmeler"
 (ڈاکٹر محمد اقبال اور ان کی تصانیف سے انتخاب) ، استنبول ، ۱۹۷۳ء ، ص
 ۲۳۱ (یہ کتاب یونیسکو کے تعاون سے شائع کی گئی ہے) -
-
- "Türkiyede Dr. Muhammad Ikbal"
 استنبول ، Sirala Matbasi ، ۱۹۶۲ء ، ص ۵۱ -
 مولف ؟ "Pakistan Ln Raiyab (?) Milli Sairi Ikbal"
 Hakkında Kanferanslar. Amil Matbasi, 1952"

تراجم :

- تارلان ، علی نہاد (TARLAN, ALI NIHAT)
 "Esrar-i-Khudi" (اسرار خودی) استنبول ، ۱۹۶۳ء ، ص ۱۴۰
-
- "Esrar Ve Rumuz" (اسرار و رموز) استنبول ، ۱۹۵۸ء ، ص ۱۶۰-۶۷ ،
 استنبول ، ۱۹۶۳ء ، ص ۱۴۰
-
- Darb-i-Kelim (ضرب کلم) استنبول ، مطبعہ سی ۱۹۶۸ء ، ص ۶۸
-
- "Hicaz Armuğan" (ارمغان حجاز) استنبول ، ۱۹۶۸ء ، ص ۲۱ ، (ارمغان حجاز
 کے فارسی حصہ کی منتخب منظومات کے تراجم) -
-
- "Ikbal Den Surler : Şarktan Haber Ve Zeburu Acem"
 اور زبور عجم) ، استنبول ، ایس بنکاسی ، ۱۹۷۱ء ، ص ۲۸۳
-
- "Şarktan Haber" (پیام مشرق) انقرہ ، ۱۹۵۶ء ، ص ۱۴۳ ، طبع دوم استنبول ،
 احمد سعید مطبعہ سی ، ۱۹۶۳ء ، ص ۳۱ -
-
- Ikbal-i-Lahori, "Yeni Gulshan-i-Raz" (گلشن راز جدید) استنبول ۱۹۵۹ء ،
 ص ۳۱ -
-
- "Zebur-e-Acemededen Secmeler" (زبور عجم) استنبول ، ہلال یا نیلری ،

۱۹۶۴ء (منتخب منظومات کے تراجم) -

حوری ، صوفی (SOFI HURI)

”Islam Da Dini Tefeekkurun Yeni Den Tesekkulv“ (تشکیل جدید

الہیات اسلام) استنبول ، ۱۹۶۴ء ، ص ۲۲۸ -

شمل ، این میری (SCHIMMEL ANNEMARIE)

”Cavidname“ (باوید نامہ) انقرہ ، ۱۹۵۸ء ، ص ۳۵۳ -

کوروچو ، علی علوی (KURUCU, ALI ULVI)

”Büyük Islam Şairi Dr. Muhammad Iqbal“ ، انقرہ ، ۱۹۵۷ء ، ص ۸۳

(ابوالحسن علی ندوی کی کتاب کا ترجمہ) -

مقالات :

تارلان ، ڈاکٹر علی نہاد : ”اقبال - آفاقی شاعر و نابغہ“

مشمولہ : ہلال کراچی ، جون ۱۹۵۸ء (یوم اقبال ۱۹۵۷ء ، کراچی کے موقع

پر فارسی میں خطبہ استقبالیہ)

ٹیونس

مقالات :

خالد ، ڈاکٹر احمد : ”The Principle of Movement and the Philosophy

of the Ego in Iqbal“

مشمولہ : اقبال ریویو کراچی اپریل ۱۹۶۷ء

جاپان

مقالات :

ساتیو ، عبدالکریم (SAITO, ABDUL KARIM)

”Iqbal: A Universal Leader“

مشمولہ : ”Iqbal Centenary Papers“ (Vol. I) ، دانش گاہ پنجاب لاہور

۱۹۷۷ء (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

جرمنی

کتب :

پروفیسر ، ہنری و دیکھئے ہیٹ ، ڈاکٹر بے منزا (مرتب)

شمل ، ڈاکٹر این میری (SCHIMMEL, DR. ANNE MARIE)

”Gabriel's Wing“ لیڈن ، اے جی بریل ، ۱۹۶۳ء ، ص ۴۲۸

، "The Western Influence on Sir Muhammad Iqbal's thought"
ٹوکیو، ۱۹۶۰ء، ص ۴۔ (یہ پمفلٹ ۱۹۵۸ء میں ٹوکیو میں منعقدہ، تاریخ
مذہب کی بین الاقوامی کانگریس کی مطبوعہ رپورٹ سے لیا گیا ہے)۔

"Mohammad Iqbal : Poet and Philosopher" ، علامہ اقبال پر مقالات
اور منتخب منظومات کے انگریزی جرمن تراجم)۔
وان منیری ، ڈاکٹر پروفیسر جیربرڈ : دیکھیے : ہیٹ ، ڈاکٹر بے منزا
(مرتب)۔

ہیٹ ، ڈاکٹر بے منزا (مرتب) : (HAYIT, DR. BAYMINZA)
"Muhammad Iqbal and Die Welt Des Islam" ، (محمد اقبال دنیائے
اسلام میں) کولون، ۱۹۵۶ء ص ۲۲ ، (۲۸ اپریل ۱۹۵۵ء کو بون یونیورسٹی
میں منعقدہ یوم اقبال کے موقع پر دو جرمن دانشوروں ہنری ہرومز اور ڈاکٹر
پروفیسر جیربرڈوان منیری کے مقالات)۔

تراجم :

شمل ، این میری ، "Boteschaft Der Ostens" (پیام مشرق) ، ویزبدان ،
۱۹۶۳ء، ص ۱۰۸۔

"Das Buch Derkwigkeit" ، (جاوید نامہ) میونخ ، ۱۹۵۷ء، ص ۱۸۸۔

"Persischer Psalter" ، (اقبال کی نظم و نثر کے منتخب تراجم) ، کولون ،
۱۹۷۰ء، ص ۱۹۲۔

مقالات :

شمل ، این میری : "Effect of Western Thought"
شمولہ : سول اینڈ ملٹری گزٹ لاہور ، ۲۱ اپریل ۱۹۶۱ء

"Iqbal gave new Ideals to Hopeless Muslims"
شمولہ : سول اینڈ ملٹری گزٹ لاہور ، ۷ مئی ۱۹۶۰ء۔ (میونخ میں منعقدہ
یوم اقبال کی تقریر)۔

"Iqbal in Foreign Countries"
شمولہ : مارٹنگ نیوز کراچی ، ۲۲ اپریل ۱۹۶۲ء

"Mohammad Iqbal"

مشمولہ: بلٹن سفارت خانہ پاکستان، بون، جلد ۴، شماره ۹، ۲۱ اپریل
- ۱۹۶۰ء

“Muhammad Iqbal 1873-1938”

مشمولہ: “Die Welt Des Islam”، لیڈن شماره ۳-۴، ۱۹۵۴ء۔

تبصرہ: “Iqbal : His Art and Thought”، (از ایس اے واحد)
مشمولہ: اسلامک ریویو، ووکنگ، جلد ۱۹، شماره ۳، مارچ اپریل ۱۹۶۰ء۔

“The Idea of Prayer in Iqbal”

مشمولہ: مسلم ورلڈ، جلد ۱۹، شماره ۳ جولائی ۱۹۵۸ء

“Western Influence on Iqbal’s Thought”

مشمولہ: (۱) پاکستان ٹائمز، لاہور ۲۱ اپریل ۱۹۶۱ء۔ (۲) سول اینڈ
ملٹری گزٹ لاہور، ۲۱ اپریل ۱۹۶۲ء۔

“Where East Meets West”

مشمولہ: پاکستان کواٹرنلی، کراچی، اگست ۱۹۵۱ء

“Iblis in Iqbal’s Poetry”

مشمولہ: “Iqbal Centenary Papers” (Vol. II)، (دانش گاہ پنجاب لاہور
۱۹۷۷ء، (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

“The Origin of Early Sufism”

مشمولہ: “Journal of Pakistan Historical Society, 1958”

عبداللہ، ڈاکٹر سید محمد “Hachruf Auf Iqbal”

مشمولہ: “Moslomishe Revue”، برلن، اگست ۱۹۳۸ء

فک، جے ڈبلیو (FUCK, J. W.)

“Muhammad Iqbal Und Der Indomusulman Sch. 1954”

چیکوسلواکیہ

تراجم:

ماریک ژان اور کابل بیدنار (MAREK, JAN AND KAMIL BEDNAR)

“Poselsvtviz Vyehodu” (مشرق کا پیغام) پراگ، ۱۹۶۰ء، ص ۴۵ (منتخب)

منظومات کے تراجم)
 ماریک، ژان (MEREK, JAN)
 "Muhammad Iqbal and Pablo Neruda" ، پاکستان ٹائمز، ۲ دسمبر
 ۱۹۷۷ء (اقبال نمبر)۔

چین

تراجم :

مترجم ؟ : "منتخب منظومات" ، پیکنگ ، چینی پیپلز ایسوسی ایشن سنہ ؟
 ص ۲۴ -

روس

تراجم :

پری گارینا ، نتالیا : "محمد اقبال" ، ماسکو ، اکادمی علوم اتحاد جاپیر شوروی ،
 انسیتنوی خاور شناسی ، ۱۹۷۲ ، ص ۱۹۴ -

"محمد اقبال کی شاعری" ، ایضاً ، ۱۹۷۸ء ، ص ۲۳۱ (دونوں کتابیں روسی
 زبان میں ہیں)۔

ازبک

جباروی ، جمعہ نیاز اور ایرکو وحید وی : "اشعار" تاشقند ، ۱۹۷۳ء ، ص
 ۱۱ (منتخب کلام کا ترجمہ)

تاجیک

شاکر ، میر سعید میر : "شاعر مشرق" تاجکستان ، ۱۹۶۶ء ، ص ۲۲۷ -
 (اسرار و رموز ، پیام مشرق ، زبور عجم جاوید نامہ اور ارمغان حجاز کی منتخب
 منظومات کے تراجم)

غفاروی ، عبداللہ جان : "محمد اقبال" ، دو شنبہ ، تاجکستان ، ۱۹۷۳ء ،
 ص ۳۱ -

مقالات :

اینی کیف ، نکولے پیٹرو وچ (ANIKEYV, NIKOLY PETROVITCH)
 "Muhammad Iqbal: An outstanding thinker and Poet,"
 Sovestkoe Vestakoved Enia, 1959

“Social and Political views of M. Iqbal,” Soviet Orientalism, No. 3, 1958.

ستینے تیس ، ایم ٹی (STEPANYATS, M. T)

“Probles of Ethics in Muhammad Iqbal’s Philosophy”

مشمولہ : Exploration ، گورنمنٹ کالج لاہور ۱۹۷۷ء

گلیووف ، این (GLEBOV, N)

مشمولہ : “A poet of the East” Contemporary East ، نمبر ۵ ،

۱۹۵۸ء

میر شاگرد ، ایم (MIR SHAKIR, M)

“Muhammad Iqbal” ، (دیباچہ : Iqbal Sheerbo) ، مثالیں آباد ، ۱۹۵۸ء

مشمولہ : “Muhammad Iqbal” Sharki Surah ، نمبر ۸ ، ۱۹۵۸ء

سری لنکا

مقالات :

کرونا رتن ، ڈبلیو ایس (KARUNARATNE, W. S.)

“Iqbal Centenary Papers” : مشمولہ : “Iqbal and the Third World”

دانش گاہ پنجاب ، لاہور ۱۹۷۷ء

وجیے رتن ، تیسا (WIJEYRATNE, TISSA)

“Iqbal : The Leader of a New Muslim Renaissance”

مشمولہ : اقبال ریویو کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

سعودی عرب

کتاب :

(مرتب) ؟ ”شاعر الاسلام اقبال“ ، جدہ ، سفارتخانہ پاکستان ، ۱۹۵۸ء ، ص ۸۰

(۲۳ مارچ ۱۹۵۶ء کے یوم اقبال کے مقالات)

سکاٹ لینڈ

ہارڈی ، جان ایل (HARDY, JOHN L)

“Iqbal : Poet of the East” ، (مراسلہ مطبوعہ روزنامہ Scotsman ، ایڈنبرہ

۲۶ اپریل ۱۹۵۳ء)

سویڈن

تراجم :

(SVENNING, CARL ELOF) ، کارل ایلف

”Skalden Son Skapade Pakistan“ (منتخب منظومات) لڈنگو، ۱۹۵۶ء،

ص ۶۳

مقالات :

سویننگ ، کارل ایلوف (SVENNING CARL ELOF)

”Iqbal Seeing our Time and Speaking Today

مشمولہ : ”Iqbal Centenary Papers“ (Vol. I) ، دانش گاہ پنجاب لاہور ،
۱۹۷۷ء - (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

شام

کتب :

علی ندوی ، ابوالحسن : ”روائع اقبال ، دمشق ، دارالفکر ، ۱۹۶۰ء ، ص ۱۲۶

(اردو ترجمہ : شمس تبریز ، انگریزی ترجمہ : محمد آصف قدوائی)

پوڈ ، ڈاکٹر حمید مجید : ”اقبال الشاعر و الفيلسوف و الانسان“ نجف ،

۱۹۶۳ء

؟ (مرتب) ”ذکر علی محمد اقبال“ دمشق ، دارالفکر ، ص ۶۳

فرانس

کتب :

متیخ ، لوس کاوڈ (MAITRE, LUCE CLAUDE)

”Introduction a la Pensee D'Iqbal“ ، پیرس ، ۱۹۵۵ء ص ۹۳ -

انگریزی ترجمہ : ملا عبدالحمید ڈار :

”Introduction to the thought of Iqbal“ ، کراچی ، اقبال اکیڈمی ،

۱۹۶۴ء - ص ۵۲ ، اردو ترجمہ : ڈاکٹر سلیم اختر ”فکر اقبال کا تعارف“ ، لاہور ،

سنگ میل پبلی کیشنز ، ۱۹۷۹ء -

”Mohammad Iqbal“ پیرس ، ۱۹۶۴ء ، ص ۱۹۱

تراجم :

میریو وچ ، ایوا (MEYEROVITCH, EVA)

”Reconstruire la Pensee religieuse en Islam“ ، پیرس ، ۱۹۵۵ء ، ص

۲۱۳ - (ترجمہ : تشکیل جدید الہیات اسلام ، مقدمہ : لوفی میسنون)

میریو وچ ، ایوا اور محمد اچینا (MOHAMMAD ACHENA)

”Message de l'Orient“ (پیام مشرق) ، پیرس ، ۱۹۵۶ء ، ص ۱۹۴

میریو وچ ، ایوا اور محمد بقیم ”Le Livre de l'Eternite“ (جاوید نامہ) پیرس ،

۱۹۶۲ء

مقالات :

- متیخ ، لوس کلوڈ : "Iqbal : A Great Humanist" مشمولہ : اقبال ریویو ، کراچی ، جلد ۲ شماره ۱ ، اپریل ۱۹۶۱ء
 ماسی ، پروفیسر ہنری (MASSE, PROF. HENRI) "Etude Sur Iqbal" مشمولہ : بلٹن سفارت خانہ پاکستان ، پیرس جلد ۲ ، شماره ۸ ، ۲۰ اپریل ۱۹۵۴ء
 میسنون ، ایل (MASSIGNON, L) پیش لفظ : "Reconstruire la Pensee Religieuse de l'Islam" ، (علامہ اقبال کے خطبات تشکیل جدید الہیات اسلام کا فرانسیسی ترجمہ مترجم : ایوا میریو وچ) مشمولہ : بلٹن سفارت خانہ پاکستان پیرس جلد ۲ ، شماره ۸ ، ۲۰ اپریل ۱۹۵۴ء
 علی ، مراد : "Penseur Musulman Moderne: Mohd. Iqbal (1873-1938)" مشمولہ : Journal de l'Institut Des Belles Lettres Arabes Ibla جلد ۸۱ ، ۱۹۵۵ء

فلہائن

مقالات :

- جلال الدین ، ڈاکٹر آر جوئل (JALAL UD DIN DE LOS SANTOS, DR. (R. JOEL) "Mohammad Iqbal and National Unity" مشمولہ : "Iqbal Centenary Papers" (Vol. II) ، دانش گاہ پنجاب ، لاہور ۱۹۷۷ء - (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

فن لینڈ

کتاب :

- برومز ، ہنری (BROMS, HENRI) Muhammed Iqbal) ہیلسنکی ۱۹۵۴ء ، ص ۳۲

مقالات :

- آرو ، جسی (ARO, JUSSI) "Iqbal's Linguistic Situation" مشمولہ : "Iqbal Centenary Papers" (Vol. I) ، دانشگاہ پنجاب ، لاہور

۱۹۷۷ء - (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

کینیڈا

مقالات :

میکڈونوف ، ڈاکٹر شیلا (MCDONOUGH, DR. SHIELA)

“The Mosque of Cordova : Vision or Perish”

مشمولہ : اقبال ریویو کراچی ، اپریل ۱۹۶۷ء

“Prophetic Faith in Iqbal, Buber and Tillich”

مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers) (Vol. I) ، دانش گاہ پنجاب ، لاہور

۱۹۷۷ء - (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

لبنان

مقالات :

فرخ ، عمر - اے “Iqbal in the Arabic Language”

مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers) (Vol. I) ، دانش گاہ پنجاب لاہور

۱۹۷۷ء - (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

محمصانی ، ڈاکٹر صبیحی (MAHMASSANI, DR. SOBHI)

“Iqbal : Leader, Thinker and Reformer”

مشمولہ : (Iqbal Centenary Papers) (Vol. I) ، دانش گاہ پنجاب ، لاہور

۱۹۷۷ء - (اقبال عالمی کانگریس منعقدہ ۲ تا ۸ دسمبر ۱۹۷۷ء میں پیش کیا گیا)

مراکش

مقالات :

فہد ، پروفیسر ایس آئی : “تقریر” مشمولہ : اقبال ریویو کراچی ، اپریل

۱۹۶۷ء

مصر

کتب :

الاعظمی ، محمد حسن اور الصاوی علی شعلان : “الحيات و الموت في فلسفة :

اقبال” ، حیدر آباد دکن ، مرکزی بزم اقبال ، ۱۹۶۶ء ، ص ۲۶۴ ، طبع دوم ،

کراچی ، الازہر پرنٹرز ، ۱۹۶۹ء ، ص ۲۴ -

”فلسفہ اقبال و ثقافتہ فی الہند و الباکستان“، قاہرہ، عیسوی البابی الجلی،
۱۹۵۰ء، ص ۲۲۴ -

الکیلانی، ڈاکٹر نجیب : ”اقبال شاعر الثائر“ (اقبال شاعر انقلاب)

قاہرہ - ترکۃ الجمهوریہ : ۱۹۵۹ء، ص ۱۳۲

طبع دوم : بیروت، الدار العلمیہ، ۱۹۷۳ء

شعلان، الصاوی علی : دیکھیے الاعظمی، محمد حسن

عزام، ڈاکٹر عبدالوہاب : ”محمد اقبال، سیرۃ و فلسفہ و شعر“

قاہرہ : دارالقلم، ۱۹۶۰ء ص ۲۶

طبع دوم : بیروت، الدار العلمیہ، ۱۹۷۳ء

؟ مرتب : ”اقبال“، قاہرہ، ۱۹۵۶ء، ص ۱۰۴

تراجم :

الاعظمی، محمد حسن اور الصاوی شعلان و سید محمد علی صغیر : ”انشود
الاسلامیہ لاسناذ العلمیہ الدكتور“

تہران : حسینیہ ارشاد، ۱۹۶۸ء، ص ۶۵ (عربی فارسی میں منتخب منظومات

کے تراجم سید محمد علی صغیر نے فارسی نثر و نظم کا ترجمہ کیا ہے)

الاعظمی، محمد حسن اور الصاوی شعلان : ”حدیث الروح“ قاہرہ، سفارۃ

الباکستان سنہ ؟ ص ۱۷

(شکوہ، جواب شکوہ کا ترجمہ)

”شکوئی، جواب شکوئی“ بیروت، الدار العلمیہ، ۱۹۷۳ء

مزید دیکھیے : فارسی تراجم

المصری، حسین مجیب ڈاکٹر : ”فی السہاء“، قاہرہ، مکتب الانجولو المصریہ

۱۹۷۳ء، ص ۳۳۱

(ترجمہ جاوید نامہ)

”ہدیۃ الحجاز“ قاہرہ، مکتب الانجولو المصریہ ۱۹۷۵ء ص ۱۷۹ (ارمغان حجاز

کے فارسی حصے کا منظوم عربی ترجمہ)

جمال الدین، محمد السعید ڈاکٹر : ”رسالۃ المخلود او جاوید نامہ“، قاہرہ،

۱۹۷۴ء، ص ۳۵۷

شعلان، الصاوی : ”مختارات من شعر اقبال مع الترجمة العربیة“

اسلام آباد، ادارۃ تحقیقات اسلامیہ، ۱۹۷۴ء، ص ۱۵ (لینن خدا کے حضور میں،

فاطمہ بنت عبداللہ اور حضور رسالت مآب کے منظوم تراجم)

”طلوع اسلام“، قاہرہ، سفارت خانہ پاکستان سنہ ؟ ص ۸ (طلوع اسلام کا ترجمہ)

عبدالحمید ابراہیم، سمیر : ”اقبال و دیوان ارمغان حجاز“
لاہور، مکتبہ العلمیہ، ۱۹۷۶ء، ص ۳۰۲ (ارمغان حجاز کا نثری ترجمہ)
عزام، ڈاکٹر عبدالوہاب : ”دیوان الاسرار والرموز“
قاہرہ : دارالمعارف، ۱۹۵۶ء، ص ۱۵۵

”پیام مشرق“، کراچی، مجلس اقبال، ۱۹۵۱ء، ص ۱۸۳

”ضرب کلیم“، قاہرہ، جامع ازہر، ۱۹۵۲ء، ص ۱۳۰
عمود، عباس : ”بجدید التکفیر الدین فی السلام“
قاہرہ : ۱۹۵۵ء، ص ۲۲

(عربی ترجمہ : Reconstruction of Religious Thought in Islam)

مقالات :

الخشاب، ڈاکٹر یحییٰ : ”Mohammad Iqbal“
مشمولہ : اقبال ریویو، اپریل ۱۹۶۷ء
الصباغی، یوسف : ”Iqbal as a Poet, A Philosopher and a Politician“
مشمولہ : اقبال ریویو، کراچی، اپریل ۱۹۶۷ء
جودت، پروفیسر صالح : ”Ideal State and Iqbal“
مشمولہ : اقبال ریویو، کراچی، اپریل ۱۹۶۷ء
حاتم، ڈاکٹر محمد عبدالقادر : ”خطبہ“ مشمولہ : اقبال ریویو کراچی،
اپریل ۱۹۶۷ء
طہ، ڈاکٹر حسین : ”اقبال الشاعر“
مشمولہ : ”الکشف“ - بیروت، مئی جون ۱۹۵۸ء
”محمد اقبال : عمدة الفكر الاسلامی فی العصر الاحاضر“ مشمولہ : ”الکشف“،
بیروت، مئی جون ۱۹۵۸ء

”ابوالعلا المعری اور محمد اقبال“ (انگریزی ترجمہ : ڈاکٹر ظہور احمد اظہر
پاکستان ٹائمز، ۲ دسمبر ۱۹۷۷ء (اقبال نمبر)
عزام، ڈاکٹر عبدالوہاب : ”الشعر اقبال“ مشمولہ : السياسة، قاہرہ، ۱۷
اکتوبر ۱۹۳۲ء (۲۶ اگست ۱۹۳۲ء کو اسکندریہ میں جمعیت نشر التقویٰ کے
اجلاس میں کی گئی تقریر)

علی الجبروق، محمد : (ALY AL-HABROUK, MUHAMMAD)
 "Mohammad Iqbal" مشمولہ : پاکستان ریویو، کراچی، اپریل ۱۹۶۷ء
 (روزنامہ "الجمہوریہ" قاہرہ میں مطبوعہ عربی مقالہ کا ترجمہ)
 محمود، ڈاکٹر عبدالقادر : "Mohammad Iqbal and Modern Religious
 Thought" مشمولہ : اقبال ریویو کراچی، اپریل ۱۹۶۷ء ("الفکر المعاصر"
 قاہرہ میں مطبوعہ عربی مقالہ کا ترجمہ)

کتب :

جن میں علامہ اقبال کی شخصیت اور فکر و فن کے حوالے ملتے ہیں - (انسائیکلو پیڈیا
 شامل نہیں)

اویلی، ایل ایس ایس : (O'MALLEY, L.S.S.)

"Muslim India and the West : A Study of the Interaction of their
 Civilizations"

لندن ۱۹۴۱ء (ذکر اقبال : ص ۷۰-۵۳، ۳۳-۵۳)

بوزانی، ایس اندرو : "Crescent and Green"

(پاکستان کے بارے میں متفرق مقالات کے اس مجموعہ میں علامہ اقبال پر بھی
 ایک باب ہے)

"Iqbal : His Philosophy of Religion and the West"

لندن، ۱۹۵۵ء، ص ۱۷۴

تھامپسن، ایڈورڈ : (THOMPSON, EDWARD)

"Enlist India for Freedom" وکٹری بک نمبر ۵، لندن، ۱۹۴۰ء

(ذکر اقبال، ص ۵۸)

خان رفیق ایم اے اور ہربرٹ ایس سٹارک : "Young Pakistan"

لندن ۱۹۵۱ء (ذکر اقبال، ص ۲۶-۲۴)

راجو پی ٹی : (RAJU, P.T.)

"Idealistic Thought of India" لندن، ۱۹۵۳ء

(اقبال کے بارے میں باب کا عنوان ہے :

Idealism of Sir Muhammad Iqbal ص ۹۴-۳۸۲)

رش برک، ولیمز (مرتب) : (RHSHBROOK, WILLIAMS)

"Great Men of India" بمبئی، ۱۹۴۱ء

(اس کتاب میں شیخ سر عبدالقادر کا یہ مقالہ شامل ہے :

"Sir Muhammad Iqbal : The Great Poet of Islam, 1873-1938"

سمتھ، ولفرڈ کینٹول : (SMITH, WILFRED CANTWELL)
 "Modern Islam in India" لاہور، ۱۹۴۳ء، ۱۹۴۷ء، ص ۴۷۵
 (ذکر اقبال، ص ۶۶-۱۱۳)

"Islam in Modern History" ہرنسٹن، ۱۹۵۷ء، ص ۳۱۷
 (اقبال کا مختلف مقامات پر ذکر کیا گیا ہے)

سیمنڈز، رچرڈ : (SYMONDS, RICHARD)
 "Making of Pakistan" لندن، ۱۹۵۱ء
 (ذکر اقبال، ص ۳۷-۳۳)

لیچنٹادٹر، ایلزا : (LICHTENTADTER ILSA)
 "Islam and the modern age" لندن، ۱۹۳۹ء
 (اقبال کا تذکرہ تمام کتاب میں ملتا ہے)

فازسٹر، ای ایم : "Two Cheers for Democracy"
 (اس کتاب میں "ایم اقبال" کے عنوان سے ایک باب علامہ اقبال کے لیے وقف
 کیا گیا ہے) لندن، ایڈورڈ آرنلڈ اینڈ کمپنی، ۱۹۵۱ء

گب، سر ہملٹن : (GIBB, SIR HAMILTON)
 "Dictionary of National Biography 1931-1940" میں مقالہ بعنوان،
 "اقبال"، آکسفورڈ یونیورسٹی پریس، ۱۹۵۰ء

"Modern Trends in Islam"
 شگاگو یونیورسٹی پریس، ۱۹۴۵ء
 (ذکر اقبال، ص ۳، ۱۰۰)

"Mohammadanism : An Historical Survey"
 آکسفورڈ یونیورسٹی پریس، ۱۹۵۰ء
 (ذکر اقبال، ص ۱۵۱-۱۸۵)

گیوم، الفریڈ : (GUILLAUME ALFRED)
 "Islam" پبلکن بک، ۱۹۵۴ء
 (ذکر اقبال، ص ۶۰-۱۵۸)

سارگن، کینتھ ڈبلیو (سرتب) : (MORGAN, KENNETH W)

‘‘Islam-the Straight Path : Islam Interpreted by Muslims’’

(اس کتاب میں حسن بصری کے ایک مقالہ بعنوان :

‘‘Islamic Culture in Turkish Area’’ میں صفحہ ۲۹۱ پر اقبال کا تذکرہ

کیا گیا ہے) نیو یارک ، ۱۹۵۸ء ، ص ۴۵۳

نوٹ :

کتابیات کی تدوین میں دیگر ماخذات کے علاوہ عبدالغنی اور خواجہ نور الہی کی انگریزی کتابیات ، قاضی احمد میاں اختر جونا گڑھی کی ’’اقبالیات کا تنقیدی جائزہ‘‘ اور خواجہ عبدالوہید اور رفیع الدین ہاشمی کی مرتبہ کتابیات سے بھی استفادہ کیا گیا ہے ۔

غرة الزیجات

(کون تلک)

از

البیرونی

فضل الدین قریشی (مرحوم) کے انگریزی ترجمے ،

حواشی اور تصحیح متن کے ساتھ

قیمت : مجلد : ۴۵ روپے — غیر مجلد : ۴۰ روپے

ملنے کا پتہ :

پنجاب یونیورسٹی سیلز ڈپو اولڈ کیمپس ، لاہور